

ab eo profecto plus quam a facie colubri declinares; si serio perpenderes, quod Deus factus sit homo, ut pro peccato de rigore iustitiæ satisfacere valeret; si animo ponderares, quomodo unum peccatum mortale æternis plectatur suppliciis; si sollicite meditareris illam pœnarum infernalium æternitatem, cui etiam pro unico mortali peccato homines ad dicuntur, certe plus mortale aversareris peccatum, quam ipsam mortem corporalem, imo et plus quam ipsum dæmonem. Attamen, o vesaniam et cæcitate multorum hominum, qui licet mortali peccato inquinati, epulant nihilominus, rident, choreas agunt et dormiunt, ac si ipsis revelasset Deus, quod sint de sua salute securi. Mirabatur Cæsar Augustus, hominem multis gravatum debitis, somno posse indulgere; quanto majori admiratione et stupore dignum videtur, quod homo in statu peccati mortalis, ac proinde infinitis et æternis gravatus debitis, dormire possit? O peccator, si in peccato tuo diu obdormisti, *exurge qui dormis*; surge nunc a peccato, ne in illo amplius immereris, nec ultra patiaris illud in te inhabitare; expelle a te omnes iniquitates tuas, lava te salutari penitentiæ baptismo, nulla denique in te remaneat macula, ut aliquando cum Maria in cœlo æterna beatitudine perfruaris. *Amen.*

DE SANCTO THOMA APOSTOLO.

CONCIO UNICA.

Noli esse incredulus sed fidelis (Joan. 20, 27).

Sicut in damnatis peccata, quæ per penitentiam non abluunt, sunt maculæ perpetuæ, quibus fœdantur et deturpantur; ita in beatis crimina, quæ salutaris penitentiæ lavacro ex-

piarunt, sunt velut ornamenta, quibus in perpetuum decorabuntur et nobilitabuntur. Unde licet nimio sanctos suos Deus afficere soleat honore: *nimis honorati sunt amici tui*; eorum tamen non reticet peccata; quin contra clarissimis et exaggerativis ea verbis explicat; nec quisquam tam graviter inimici sui crimen effert, quam Deus electorum suorum, qui prius peccatores extiterunt, culpas aggravat et amplificat. Videte, quam clare Davidis adulterium, homicidio contactum, cum omnibus adiunctis utrumque illud crimen aggravantibus describat. Attendite, quomodo Petri negationem a quatuor evangelistis conscribi, et vivis coloribus depictam nostris oculis obijci curet. Perpendite, quomodo Magdalene peccata delineari satagat; imo et peccatrice famosas illam vocari sinat: *erat in civitate peccatrix*. Animo tandem revolvide, quomodo vel ipsorum apostolorum, quos eramus in totius vitæ exemplum habituri, nec affectus naturæ imbeciliores, nec casus etiam graviore ab evangelistis dissimulari velit, et precipue divi Thomæ apostoli, cujus dubium et incredulitatem narrant et manifestant: *noli esse incredulus, sed fidelis*. Dei hac in parte nunc me menti conformabo, et divi Thomæ peccata simul cum ejus virtutibus non in dedecus, sed in laudem illius describere et manifestare pertentabo: si enim magna gloria est monstra domasse, non parva gloria est D. Thomæ, quod peccata, quæ horrenda sunt monstra, e corde suo ejecerit et penitus extirpaverit. Loquar ergo et de peccato et de virtutibus illustris illius apostoli. *Ave.*

Divus Thomas dubitavit, tetigit et credidit: *dubitavit*, an Christus a mortuis surrexerit, et an eum alii viderint apostoli: *tetigit* vulnera Christi eum ad ipsa tangenda invitantis: *credidit* tandem, quia de rei veritate convictus, clamavit dicens: *Dominus meus et Deus meus*. S. Gregorius papa admonet, non fortuito factum esse, quod divus Thomas dubitaverit, tetigerit et crediderit: *numquid casu gestum creditis, ut electus ille audiens dubitaret, dubitans palparet, palpans crederet?* (hom. 26 in Evang.). Fateor, me non omnia percipere mysteria, quæ in hoc dubio, in hoc contactu et

in hac sancti Thomæ confessione latent, verum ut sancti hujus apostoli panegyricum clare et dilucide contexam, illum ut hominem, ut Christi amicum et ut fidelem ejus servum inspicio. D. Thomas *ut homo* dubitavit: *ut amicus*, tetigit; *et ut fidelis*, credidit. *Dubitavit Thomas*, ecce ejus crimen; *tetigit*, ecce ejus felicitatem; *confessus est*, ecce ejus fidem. Videamus 1. peccatum Thomæ dubitantis; 2. felicitatem Thomæ tangentis; 3. fidem Thomæ confitentis.

I PARS.

Peccatum sancti Thomæ dubitantis.

Cum sancto Thomæ se Christum suscitatum vidisse alii dixerunt apostoli, iis ipse minime credidit, asseruitque se nunquam crediturum resurrexisse Christum, nisi ejus vulnera et videret et tangeret: *nisi videro in manibus ejus fluxuram clavorum, et mittam digitum meum in locum clavorum, et mittam manum meam in latus ejus, non credam* (Joan. 20). Ecce sancti Thomæ dubium, in quo sanctus hic apostolus mihi peccasse videtur graviter, leviter et utiliter: ejus peccatum 1. fuit grave ex se et ex sui natura; 2. fuit leve ex quibusdam circumstantiis; 3. fuit utile ratione fructus qui ex eo manavit.

1. Certum est, quod cuilibet leviter et absque solido fundamento non sit credendum: *qui enim cito credit, levis est corde* (Eccl. 15, 4). Si quis autem Deo, angelis, apostolis et aliis quibusdam Dei amicis unum quid asserentibus credere renneret, hic procul dubio ab omnibus incredulus et infidelis censeretur. Talis autem extitit divus Thomas respectu mysterii resurrectionis; Christus enim se resurrecturum pollicitus erat: *post tres dies resurgam*. Angeli Christum a mortuis surrexisse asseruerant: *surrexit, non est hic* (Luc. 9); Maria Magdalena se illum suscitaturum vidisse dixerat: *vidi Dominum et hæc dicit mihi* (Luc. 24); duo discipuli ex Emmaus reversi se cum illo in via processisse affirmant; ac tandem

alii apostoli Thomæ dixerant: *vidimus Dominum*; hic tamen iis omnibus fidem non adhibet, dicens se nunquam crediturum surrexisse Christum, nisi illum videret: *nisi videro, non credam*. Quapropter si in se et ex sui natura spectetur Thomæ peccatum, vera et gravis fuit incredulitas; et ideo precepit ei Christus, ne in posterum esset incredulus: *noli esse incredulus, sed fidelis*. Et S. Augustinus (serm. 159) D. Thomam graviter peccasse indicat, dicens: *dum curiosus extitit in vulnere, mortem incurrit in fide*. Ingemiscit Salvianus, quod nonnulli ita miseri habentur et perversi, ut hominibus credant et non Deo: *o miseria! o perversitas! creditur homini ab homine, et non creditur Deo* (l. 2 ad Eccles.). S. Thomas iis etiam miserior perversior fuisse videtur, quia nec Deo, nec hominibus, ac propriis ratione sensibus credere voluit, et per continuos octo dies in suo pertinaciter errore permansit credere nolens, nisi videat et tangat: *nisi videro in manibus ejus fluxuram clavorum, et mittam digitum meum in locum clavorum, et mittam manum meam in latus ejus, non credam*. O Thoma! vidisti Christum cecos illuminantem, agrotos sanantem, mortuos suscitantem, et multa prophetantem; ipsi pariter, cum se resurrecturum prædixerit, credere deberes? *Non credam*. O Thoma! et si Christus ad te angelorum legionem mitteret, qui omnes ipsum a mortuis surrexisse testarentur, nonne ei crederes? *Non credam*. Et si ad te veniret sanctissima ejus Mater, quæ simul cum aliis multis Filium resurrexisse assereret? *Non credam*. Quid si ad te veniret ipse Christus, ita tamen ut eum non videres, solum audires dicentem, quod vere surrexerit? *Nisi videro, non credam*. Crederes ergo saltem, si eum videres, licet ejus vulnera non tangeres? *Nisi videro in manibus ejus fluxuram clavorum, et mittam digitum meum in locum clavorum, et mittam manum meam in latus ejus, non credam*. O gravem divi Thomæ incredulitatem! o magnam pertinaciam, si in se et ex sui natura spectetur! Nonnulli tamen auctores hujus apostoli peccatum ex aliquibus adjunctis minus, quam primo intuitu appareat, grave fuisse probant. Eorum rationes adducemus, ex quibus constare poterit

Thomæ peccatum, ex sui natura grave, *leccc esse ex aliquibus adiunctis.*

2. D. Augustinus, qui dixerat, Thomam mortem incurrisse in fide, eum excusat dicens, *quod vox ista: nisi videro, inquirerentis est, non negantis.* D. Ambrosius Thomam non de Christi resurrectione, solum de resurrectionis modo dubitasse assertit: *non de resurrectione, sed de resurrectionis qualitate dubitavit* (l. 10 in Luc.); sicut Maria angelo Verbi incarnationem annuntianti credidit, et tamen ab illo modum quæsivit, quo Christi Mater fieri posset: *quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* ita, inquit divus Ambrosius, non dubitavit Thomas de Christi resurrectione quoad substantiam, sed quoad modum; non ipsum resurrexisse, tantum de modo resurrectionis ejus dubitavit. Sanctus Cyrillus Alexandrinus, ut sanctum Thomam excuset, ait eum non tam ex infidelitate, quam ex mœrore hæc verba protulisse: *nisi videro, non credam*; tanta hujus apostoli fuit tristitia ex eo quod simul cum aliis Christum a mortuis suscitatum non viderit, ut in præfata verba ex mœrore magis, quam ex infidelitate proruperit: *mihî videri solet Thomas non infidelitate magis, quam solo mœrore perturbatus fuisse, quia Dominum suum oculis non viderit* (l. 12 in Joan.). Simeon Metaphrastes præallata divi Thomæ verba novo et subtili modo in hujus apostoli gratiam explicat, dicens, quod ea non ex infidelitate, sed ex maxima lætitia protulerit; sicut enim mater, cuius unicus filius a multo tempore in regionem longinquam abiit, et quem jam mortuum esse suspicatur, maxima in adventu ejus afficitur lætitia: et cum ei primo filium venisse nunciatur, ipsa, quamvis de ejus adventu nequaquam dubitet, præ nimio tamen quo capitur gaudio clamat: *nisi filium meum videro, eum venisse non credam*; ita D. Thomas, licet Christum resurrexisse non dubitaret, præ nimio tamen gaudio clamavit: *nisi videro, non credam.* Dici etiam posset cum aliis quibusdam authoribus, hæc verba protulisse Thomam ex primo impetu et quasi ex motu primo; vel etiam ejus excusandi gratia dici posset, ipsum ex ignorantia magis, quam ex malitia peccasse. His et aliis præsumptionibus sancti

Thomæ peccatum non ita grave extitisse, pie credi potest; dum vero peccavit leviter, *peccavit etiam utiliter ratione fructus, qui ex ejus peccato processit.*

3. Nunquam facienda sunt mala, ut inde eveniant bona; nec aliquando cuiusvis sive spiritualis sive temporalis emolumentum intuitu quam levissime peccare licet; peccata tamen jam perpetrata nonnunquam cooperantur in bonum, et ex eis multa occasionaliter eliciuntur bona; ut enim ait sanctus Ambrosius, *etiam lapsus sanctorum utilis est.* Quis protoparentum lapsum aliquando utilem forte credidisset? Fuit tamen et maxime; idcirco de illo loquens Ecclesia, læta canit: *o felix culpa, quæ talem, ac tantum meruit habere Redemptorem!* Omnibus etiam innotescunt emolumenta, quæ ex Davidis lapsu perceperunt: nisi enim peccasset, non habuissemus adeo evidens divinæ misericordiæ erga peccatores testimonium, nec tam efficacæ penitentiaræ obeamde documentum: *ceteris ejus casus medicina fuit, et illius naufragium fuit aliis portus.* Petri lapsum nobis utilem fuisse docet S. Ambrosius: *ecce, inquit, nobis nihil nocuit, quod negavit, sed plurimum profuit, quod flevit.* Similiter D. Thomæ lapsum nobis utilem fuisse declarat S. Gregorius: siquidem ex eo, quod in incredulitatem lapsus sit, occasionaliter contigit, ut nos in fide resurrectionis Christi firmaremur: *dum vulnera sanat incredulitatis.* Quod mirabili gradatione explicat et confirmat S. Crysostomus, dicens: *divinæ erat dispensationis mysterium, dum vulnera in Magistro palpat carnis, in nobis vulnera sanat incredulitatis.* Quod mirabili gradatione explicat et confirmat S. Crysostomus, dicens: *divinæ erat dispensationis mysterium, ut discipulus non adesset. Si quidem enim adfuisset, minime dubitasset; si autem non dubitasset, non etiam palpasset; si vero non palpasset, neque sic credidisset: nisi denique sic credidisset, non sic alios credere docuisset* (in Dom. in Alb.); igitur de primo ad ultimum optime sequitur, Thomæ peccatum nobis occasionaliter profuisse, quia resurrectionis mysterium clarius cognoscendi et firmius credendi nobis occasionem prebuit. O magnam utilitatem! Optarem tamen, quod ex hujus apostoli casu aliud elicerelem emolumentum, ut scilicet, quantumvis justi et sanctissimi, nunquam superbiamus, nec de salute nostra præsumamus, at plurimum semper

timeamus: *noli altum sapere, sed time*. Heu! si cœli commoveatur columna, quid fiet de arundine. Si D. Thomas, qui in Christi schola fuerat eruditus, qui in collegio apostolico, veluti stella fulgentissima rutilabat, et qui a Christo, ut Ecclesie columna fieret, fuerat vocatus, misere et flebiliter cadit, quis, quantumvis sanctus, non trepidabit? Si peccavit zelantissimus hic apostolus, qui ante casum suum miracula fecisse et revelationes habuisse creditur, quis non pavebit? Est certe quod timeamus, et quod salutem nostram cum timore operemur: *cum metu et tremore salutem vestram operamini*. Quamdiu in hoc mundo moramur, numquam absque speciali Dei revelatione de salute securi sumus: *non monachus securus in claustris, non eremita securus in solitudine* (Inn. III de cont. mund.); itaque timor et tremor veniant super nos, et cum sancto timore in via salutis incedamus, quo nobis utilis fiet D. Thomæ casus. Postquam de Thomæ dubitantis peccato disseruimus, ejusdem tangentis felicitatem demiremur.

II PARS.

Felicitas S. Thomæ tangentis Christi vulnera.

Christus Dominus misericordia motus erga apostolum suum Thomam, a misero, in quo versabatur statu, illum eruere voluit; quare post octo ab ejus casu dies se ei manifestavit, eique tangenda exhibuit manuum et lateris sui vulnera: *infer digitum tuum huc, et vide manus meas, et asser manum tuam, et mitte in latum meum* (Joan. 20). Hæc Christi vulnera non solum vidit Thomas, sed tetigit: *videbat, tangebaturque*. Nimia curiositate et præsumptione illa tangere petierat; illa tetigisse maxima ejus fuit felicitas, quia per hunc tactum factus est sapientior, ardentior et generosior; ex hoc enim tactu 1. intellectus ejus repletus fuit lumine; 2. voluntas

ejus repleta fuit amore; 3. cor ejus repletum fuit fortitudine.

1. In tetrīs erroris suis tenebris octo diebus jacuerat D. Thomas: toto hoc tempore ejus obscuratus fuerat intellectus; cum tandem Christi tetigit vulnera, ex hoc tactu mens ejus ita illustrata remansit, ut fugatis omnium errorum tenebris, ipse noverit mysterium resurrectionis, de quo antea dubitaverat; et Christum verum hominem, verumque Deum esse proclamaverit, dicens: *Dominus meus et Deus meus*. Deum peccato suo perdidit propheta regius; Deum etiam infidelitate sua perdidit Thomas; Deum, quem perdidit, manibus suis quæsit propheta: *manibus meis Deum exquisiui, et non sum deceptus* (Ps. 76). Deum etiam suis manibus exquirit Thomas, quia Christum tetigit, palpavitque, et non fuit deceptus; nam hoc tactu tantum lumen in ejus intellectum illapsus est, ut noverit Christi resurrectionem et divinitatem: *tangebatur hominem et confitebatur Deum, quem non tangebatur*. Si Aristides olim dixerit, quod ex Socratis contubernio et tactu fieret sapientior et doctior: *proficiebam, o Socrates, quotiescumque tecum eram, et longe magis cum apud te sedens, te tangebam* (ap. Plat. in Teol.); quanto magis profecit S. Thomas ex tactu vulnerum Christi, ex quo ita sapiens et illustratus evasit, ut protinus Christi resurrectionem et divinitatem confessus sit: *Dominus meus et Deus meus*. Christi vulnera fontes vocat propheta evangelicus: *haurietis aquas de fontibus Salvatoris* (Is. 12). Hæc quidem vulnera fontes extitere sanguinis omnium hominum gratia; respectu sancti Thomæ fontes etiam extitere luminis. Est in Epiro fons effundens lumen sicut aquam, quia si in eum extinctæ immergantur faces, statim reaccendantur: *si extinctas faces demerseris, inflammat*. Vulnera autem Salvatoris huic fonti quodammodo similia fuere respectu S. Thomæ: in hoc enim apostolo extinctum fuerat fidei lumen; ipsius mens erat veluti fax extincta; cum vero fax illa in Christi vulneribus fuit immersa, mox accensa fuit; postquam incredulus hic discipulus vulnera Christi tetigit, divino ita irradiatus fuit lumine, ut divinitatis arcana clarius nosse videa-

tur, quam S. Joannes Evangelista, quia, ut ait S. Thomas a Vilanova, Christum Joannes tetigit solum dormiendo (1), Thomas vero illum tetigit vigilando: *ab illo pectore arcana coelestia Johannes hauserat dormiendo, in illo Thomas grandes thesauros reperit scrutando* (Conc. in oct. Pasch.). De magno quodam duce fertur, quod aliqui ejus emuli invidia in illum tabescentes, ut ejus gloriam et famam denigrarent, illum in tabella depictum exposuerunt, non vigilantem et urbium mœnia profligantem, verum dormientem, manibusque rete tenentem, in quod urbes ex se ipsis absque ullo externo impulsu se projiciebant: sapiens autem ille dux, ut inimicorum confunderet invidiam, præclare dixit: *si tot urbes capio dormiens, quid facerem vigilans?* Hæc optime, meo quidem judicio, sanctis apostolis Johanni et Thomæ applicari possunt: Joannes enim dormiens, Thomas vero vigilans Christum tetigit. Si ergo S. Joannes dormiens tanta novit divinitatis mysteria, quanto majora nosse videtur Thomas, qui Christum non dormiens, sed vigilans tangere meruit? Tanta quidem novit, ut digitus Thomæ tangentis non solum ipsius Thomæ, verum et totius mundi factus sit Magister et Doctor: *Thomæ digitus factus est magister mundi*. O vere magnam Thomæ tangentis felicitatem! cum per tactum vulnerum Christi intellectus ejus repletus fuerit lumine: *ac etiam voluntas ejus repleta fuerit amore*.

2. Nonnulla sunt amoris et charitatis vulnera: *est vulnus boni amoris, sunt vulnera charitatis* (S. Ambr.). Hujusmodi haud dubie Christi fuere vulnera, non solum, quia propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, ea pertulit; verum et quia ea contemplantibus et tangentibus charitatem inspirant et infundunt, ut videre est in sancto Thoma, qui mox ut sacra hæc tetigit

(1) Evangelium narrat: *Erat ergo recubens unus ex discipulis ejus in sinu Jesu, quem diligebat Jesus. Innuit ergo huic Simon Petrus* (Jo. 13, 23). De dormitione ne verbum quidem; imo contra bene vigilantem videtur Petrus: quid enim dormientem de mox proposita questione interrogaret? Nisi fortasse idem sit recumbere et dormire; quod videant alii. N. E.

vulnera, Christi exarsit amore, dicens: *Dominus meus et Deus meus*; seu tu es, quem ut Dominum et Deum meum super omnia diligo. Christi pectus, ut loquitur S. Bernardus, erat *amoris domicilium*. Sanctus Thomas in hoc domicilium, seu in hanc amoris divini fornacem mittens manum, quasi alter Prometheus, ignem sacrum abstulit, quo accensus, clamavit: *Dominus meus et Deus meus*. Non dixit Dominus noster et Deus noster, sed *Dominus meus et Deus meus*, quia tanto ergo eum æstuativ amore, quanto si sui solius esset Dominus et Deus: *meus dixit, non noster, quia ex magno affectu amoris vocat suum* (S. Ambr. in ps. 49). Cum Magdalena pedes Christi osculabatur, lacrymis rigabat et capillis capitis sui tergebat, Phariseus murmurans de Christo dicebat: *Hic si esset propheta, sciret utique, quæ et qualis est mulier, quæ tangit eum: quia peccatrix est* (Luc. 7). O Pharisee! si tu scires quæ est illa mulier, quæ Christum tangit, non illam peccatricem vocares, sed amantem, quia lacrymis peccata sua lavit, et cum Christi pedes tetigit, Christus cor ejus divino amore accendit; Christi pedes ipsa lavit, et Christus cor ejus charitate inflammavit; unde ex tactu pedum Christi facta est amore ejus accensa: *dilexit multum*. Quod de Magdalena diximus, de S. Thoma etiam dicendum; ipse enim non solum Christi pedes, etiam manus et latus ejus tetigit; ex hoc autem contactu ita Christi amore fuit sufflammatus, ut eum tota mente, toto corde, totisque affectibus dilexerit; eum quoque ita amavit, ac si non aliorum, at sui solius esset Dominus et Deus: *meus dixit, non noster, quia ex magno affectu amoris vocat suum*. Miramini Thomæ felicitatem, quæ tanta fuit, ut per Christi tactum voluntas ejus amore repleta fuerit: *ac etiam cor ejus fortitudine*.

3. Christi vulnera mente tangebatur D. Bernardus, ea crebro contemplabatur, in ea ingrediebatur et in iis commorabatur cogitatione et affectu: ibique stans et requiescens spiritualmente, ita fortis fiebat et generosus, ut nec dæmonis insidias, nec mundi fraudes, nec carnis illecebras aliquatenus timeret: *fremet mundus, premit corpus, diabolus insidiatur, non*

cado (ser. 6 in Cant.). O miram vim vulnerum Salvatoris, etiamsi sola mente contrectentur! S. Thomas autem non mente solum ea tetigit, illa manu palpavit et in lateris vulnus manum immersit: *mitte manum tuam*; ex hoc ergo contactu tantam percepisse videtur fortitudinem, ut labores, passiones et ipsam mortem non timuerit. Unde hoc fortitudinis spiritu roboratus, totum, ut ait Chrysostomus, percurrit terrarum orbem et barbaras gentes, nec non populos ferocissimos, qui eum occidere cogitabant et querebant, impavidus peragravit: *sobis orbem terrarum percurrit et in mediis plebibus volebatur volentibus eum interficere*. De Achille fertur, quod cum stygii fluvii aquis immersus fuerit, ex iis ita fortis et robustus exierit, ut a nemine superari valeret. In has quidem aquas immersus non fuerat S. Thomas, atvero digito vulnera Christi tetigerat, manum in latus ejus immerserat, ex quo ita fortis et strenuus evasit, ut nec dæmonis tentationes, nec hominum persecutiones, nec ipsam mortem amplius timerit; atque inter populos sibi infensissimos, ipsum interficere volentes, intrepidus steterit. Judæorum, Parthorum, Medorum, Persarum, Hircanorum, Indorum et aliorum populorum christianæ religionis infensorum regiones lustravit: ubique innumera occurrebant mortis pericula, ubique fortiter et generose ea parvipendit et impavidus mansit: *sobis orbem terrarum percurrit et in mediis plebibus volebatur volentibus eum interficere*. O quam felix fuit S. Thomas post peccatum unum Christi tetigisse vulnera; cum ex eis tanta emolumenta perceperit. Heu! si ita infelices simus, ut in aliquod grave peccatum incidamus, ad Christi advolemus vulnera, ea contemplerur ut salutiferos redemptionis nostre fontes, in hæc ingrediamur sanctuaria et enixe Christum rogemus, ut virtute sanguinis per sacra hæc vulnera fusi, a nostris mundare nos dignetur criminibus. Cum hæc Christus in corpore suo passus est vulnera, purpureis sanguinis sui characteribus in suis manibus, pedibus et latere nos descripsit: *In manibus meis descripsi te* (Isa. 49, 16). Supplices ab ipso petamus cum D. Augustino, quod hanc legat scripturam et quod horum vulnerum virtute nobis indulgeat,

nosque salvare dignetur: *lege scripturam et salva me*. Sic mente illa tangemus vulnera et cum D. Thoma ab iis uberes fructus eliciemus. Quoniam vidimus Thomam tangentem, *audiamus illum confitentem, ejusque fidem demiremur*.

III PARS.

Fides S. Thomæ confitentis.

Æternum nomini suo dedecus intulisset sanctus Thomas, si in infidelitate sua permansisset, et a via sua prava non recessisset; ipse autem per Dei misericordiam, qui antea de Christi resurrectione et divinitate dubitaverat, ad se reversus, Christum gloriosè confessus est sermone, opere et passione. Sanctus ille apostolus Christum confessus est publice, efficaciter et constanter; eum confessus est 1. *publice* sermonibus suis; 2. *efficaciter* operibus suis; 3. *constanter* passionibus suis.

1. S. Thomas, qui in sua pertinax fuerat incredulitate, audito Christo ipsi dicente: *noli esse incredulus, sed fidelis*; statim palam et coram aliis apostolis illum ore et sermone confessus est, dicens: *Dominus meus et Deus meus*. Quibus verbis, ut ait Theophilactus, duplicem in Christo naturam, divinam scilicet et humanam confessus est: *dicendo Dominus meus, humanam; et Deus meus, divinam confessus est naturam*. Christus est Deus simul et homo; est homo ratione naturæ humanæ; est Deus ratione naturæ divinæ et suppositi divini, seu personalitatis Verbi utramque hanc naturam terminantis: Thomas autem utramque hanc naturam in Christo agnoscens, eum Deum et hominem esse palam confessus est, clamans: *Dominus meus et Deus meus*; quasi diceret: O Christe! te hominem esse confiteor, quia in corpore tuo vulnera video, quæ ut homo pro mei salute in crucis patibulo pati dignatus es; te etiam Deum esse fateor, quia propria virtute a mortuis surrexisti, sicut prædixeras. Mystera divina corde credere non sufficit, si fidem ore et sermonibus non

manifestemus: *corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem* (Rom. 10, 10). Omnes autem apostoli corde et ore procul dubio crediderunt; verum, ut ait sanctus Vincentius Ferrerius, videtur, quod S. Thomas aliis clarius et perfectius fidem suam manifestarit: *inter apostolos sanctus Thomas, quia ore palam confessus est fidem, fuit clarior*. Scimus plurimum laudari Petrum, eo quod Christum esse Deum et Patris æterni Filium ore confessus sit: *tu es Christus filius Dei vivi* (Math. 16); Thomas autem Christum non solum Deum, etiam hominem esse palam confessus est, ejusque confessio clarior fuit et expressior: *expressius intonat Thomas: Dominus meus et Deus meus*. Palam negaverat Thomas et palam confessus est; plusque palam confessus est, quam palam negaverat, quia negaverat solum resurrexisse Christum et confessus est non solum eum resurrexisse, verum et eum Deum simul et hominem esse prædicavit. Ut enim ait Theophilactus, D. Thomas factus est magnus theologus, qui utramque Christi naturam, divinam scilicet et humanam palam docuit et prædicavit: *qui prius fuerat infidelis, post lateris tactum, optimum se theologum ostendit, duplicem naturam et unam hypostasim Christi disserens. Dicens enim: Dominus, naturam humanam; dicens, Deus, divinam confessus est in uno et eodem*. O magnam S. Thomæ fidem, qui Christum confitetur publice sermonibus suis: *ac etiam efficaciter operibus suis*.

2. Fides, si vera sit, operibus manifestari et probari debet: *ostendam tibi ex operibus fidem meam* (Jacobi 1). Fides non est otiosa, sed laboriosa; et qui vere credit, opera fidei suæ conformia elicit; unde sanctus Jacobus apostolus fidem quæ non operatur, non vivam, sed mortuam et exanimem vocat: *fides sine operibus mortua est*. O Thoma! dicito nobis, quæ fuerit fides tua? Fuitne viva, an mortua? Fuitne otiosa, an sanctis operibus probata et confirmata? Transiitne ab ore tuo ad manus tuas? Laboriosa utique et efficax fuit divi Thomæ fides: non enim Christum esse Deum speculative solum credidit, etiam practice et efficaciter, faciendo scilicet opera suæ fidei

et confessioni consona; Christum enim, ut Deum veneratus est; ei ut Deo suo in omnibus obtemperavit, ejusque gloriam, virtutes, merita et divinitatem ubique prædicavit. Sanctus ille apostolus non fuit similis iis christianis, quorum opera suæ sunt fidei valde disconvenientia, qui aliud credunt et aliud faciunt: qui ore Deum confitentur et factis illum negant; *confitentur se nosse Deum, factis autem negant* (ad Tit. 1, 16). Sanctus enim Thomas simul ore atque operibus Christum confessus est; hic semel coram aliis apostolis illum ore confessus est, dicens: *Dominus meus et Deus meus*, et millies deinde sanctis suis eum confessus est operibus. Hic Judæam, Parthos, Medos, regna Congi et Narzingæ, necnon alias multas regiones peragravit, ubique Evangelium disseminavit, ubique Christum prædicavit, et quod de Christo palam prædicavit et professus est, operibus suis confirmavit; cum prædicavit Christum esse Deum, eum ut Deum veneratus est; cum populis annuntiavit Christum pro nobis passum et mortuum esse, iis itidem indicavit se esse paratum ad dira quæque tormenta, et ipsam mortem pro illius gloria perferendam; cum de humilitate, patientia, mansuetudine et aliis Christi virtutibus sermonem habuit, ipse se earundem virtutum perfectum imitatorum exhibuit; eo ipso tandem quo Christum ore confessus est, operibus fidem suam ostendit et confirmavit: *ostendam tibi ex operibus fidem meam*. Christum etiam *confessus est passionibus suis*.

3. Fides passionibus probatur et cum quis ad confirmationem fidei quam profittetur, gravia patitur, ejus fides vera esse facile creditur, et tunc maxime cum pro veritate fidei quam sectatur, mortem subire non dedignatur; ut enim ait sanctus Bernardinus Senensis: *per martyria veritas fidei clarius elucescit, quando paratus est homo mori pro veritate, quam prædicat*. Et revera non magnum videtur, quod quis Christum coram populis ipsum laudantibus, ipsisque plaudentibus confiteatur, at Christum coram tyrannis et in mediis suppliciis constanter confiteri, hoc magnum et gloriosum est, et eo fides est clarior, quo quis graviora pro illius confirmatione patitur: *confessio*

quanto in passione fortior, tanto clarior et major in honore (S. Cypr. ep. ad mart.). O quam clara et mirabilis fuit sancti Thomæ fides, qui pro Christo et in Christi confessione gravia tormenta, mortem acerbam et gloriosum martyrium perpessus est: *tantum Thomæ fides convaluit, ut post consummatum cursum apostolicæ prædicationis, post innumerabilem conversionem populorum, ad triumphalem palmam pervenerit martyrii* (Laur. Iust. s. de S. Th.). Non fuit Thomas ex his fidelibus mollibus et delicatis, qui Christum confitentur, cum omnia eveniunt prospera, nec usque ad sanguinem resistere valent: ipse enim usque ad sanguinis effusionem et ad diræ mortis passionem Christum constanter confessus est. Damnatus Thomas ad incendendum super laminas ferreas ignitas, ut ad Christum negandum cogeretur, et ipse illum semper confessus est. Missus in furnum ferreum ignitum, ut a fide sua discedere compelleretur, et ut ait sanctus Vincentius Ferrerius, in eo die integro remansit orans, non secus ac si in oratorio exstitisset. Ductus ad templum Solis, ut ad Solem adorandum adigeretur; ipse obedire renuit, dicens: *ego adoro non Solem, sed Deum, non creaturam, sed Creatorem* (serm. de S. Th.). Ipse semper Christum confessus est; ipse semper dixit: *Dominus meus et Deus meus*. Quem pontifices et sacerdotes in confessione sua constantem et invictum videntes, ad tela et lanceas cucurrerunt, quibus sanctum apostolum confoderunt et interfecerunt. O Thoma! quam magna est fides tua! Peccaveras quidem incredulitate tua; adeo tamen felix fuisti, ut per contactum vulnerum Salvatoris, intellectus tuus repletus sit lumine, voluntas tua repleta sit amore et cor tuum repletum fortitudine. Magna denique exstitit fides tua: qui Christum confessus es publice sermonibus tuis, efficaciter operibus tuis et constanter passionibus tuis. O utinam sancti hujus apostoli fidem omnes imitarentur! Heu! multi sunt christiani nomine tenus. Sciunt cuncti, quod *sine fine impossibile est placere Deo*; et tamen arbitrantur satis esse, quod hominis christiani nomen habeant, licet fidem non habeant. O cæcos et insensatos homines! Sciant velim, quod non *satis est*

habere fidem, nisi vita sit fidelis: non sufficit palam verbis profiteri, quod credamus, si fidem operibus et passionibus nostris non manifestemus. Credis, inquis, in Christum! Fac opera digna Christo, et pro illius gloria patere quæ in observatione legis ejus perferenda sese offerunt. Heu! quo titulo et qua fronte se christianos dicere audent, qui Christianam vitam moribus suis non sectantur? *Quomodo tu christianus diceris, in quo nullus christiani actus appareat?* (S. Aug. in ep. Joan. 5) Quid prodest nomen, ubi res non est et quid in tremendi judicii die dicent hujusmodi, qui christiani nomen habent, rem non habent? *Quid ergo dicturus es in judicio, solo nomine et professione christianus, vita et moribus plus quam paganus?* (S. Th. a Vill. ser. 3 Adv.) Quid dices, cum a te rationem Deus exiget fidei quam animæ tuæ infudit, gratiarum quibus te ornavit, Sacramentorum quæ pro te instituit et tot bonorum spiritualium, quæ tibi liberaliter largitus est? Certe a Dei judiciis magis timere debent christiani, quam infideles, quia de pluribus bonis spiritualibus a Deo perceptis rationem sunt reddituri; et quia si æternis addicantur suppliciiis, gravior eorum erit poena, quam paganorum. *Est enim gehennalis poena paganorum infinite minor, quam malorum christianorum* (Euseb. Caesar.). Ideo si christiani estis nomine, christiani sitis et moribus; aut nomen, aut mores mutate. De generoso quodam duce me apud Plutarchum legisse memini, quod cum in exercitus sui medio militem viderit, Alexandrum nomine, corde vero ignavum et debilem, dixit ei: amice, cum Alexander voceris, aut Alexandri Magni totius orbis monarchæ et ducis generosissimi nomen deponere, aut tanti viri mores geras: *vel nomen muta, vel te gere ut Alexander*. Idem dico vobis. O fratres, christiani estis nomine, sitis et moribus vestris christiani, habetote fidem efficacem et constantem, sicut sanctus Thomas, ut aliquando audire valeatis Christum dicentem, quod fides vestra vos salvos fecerit: *fides tua te salvum fecit. Amen.*